

»LE DOBRO SI ZAPOMNI, LJUBI BRALEC, KAR SI BRAL, DA BOŠ Z GLAVE ZNAL«¹

Lidija Ličen

Srednja šola Slovenska Bistrica, Slovenska Bistrica

UDK 028.8:821.163.6-343:655.51"18/19":004.9

Prispevek je nastal kot rezultat sodelovanja med amaterskimi ljubitelji domače besede, Pokrajinskim muzejem Murska Sobota, posameznimi učenci petih osnovnih šol in njihovimi mentorji ter strokovnjaki z različnih področij, v letu 2011 nam je uspelo izdati in predstaviti *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. V prispevku sta predstavljena izbor in način jezikovnega prilagajanja 100 rokopisnih besedil s konca 19. in začetka 20. stoletja od njihovega računalniškega prepisa do knjižne izdaje. Kot primer je prikazan odlomek ene izmed pravljič po treh stopnjah dela, to je v rokopisni obliki, računalniškem prepisu in končni – knjižni izdaji.

Janezkove pravljice, računalniški prepis, jezikovno prilagajanje starejših besedil, pravopisna aktualizacija, današnji bralec

This paper came about as the result of cooperation between amateur enthusiasts of authentic Slovene literature, the Regional Museum of Murska Sobota, individual students attending five elementary schools and their mentors, as well as experts in various fields, which led in 2011 to the publication and presentation of a volume of Janezek's fairy tales – fairy tales for adult readers. The paper, which presents the selection and language adaptation of 100 handwritten texts dating from the turn of the 19th century, ranges from the computerised transcription to publication. As an example, one of the fairy tales is shown at all three stages, i.e. manuscript, computerised transcription and final publication.

Janezek's fairy tales, computerised transcription, linguistic adaptation of earlier texts, orthographic modernisation, contemporary reader

1 Uvod

Besedila Franca Senekoviča² so s pragmatičnega stališča oblikovana za poljudno rabo. So jezikovno prilagojena, in sicer delno na področju pravopisa (ločila, velika/mala začetnica) in delno na področju slovnice, saj je bil osnovni cilj ohraniti glasoslovne, oblikoslovne, skladske in leksikalne značilnosti, kajti le tako lahko sodobni bralec začuti zapisovalčev čas in njegovo okolje.

Besedila so nastajala v letih 1898–1903 in 1908–1935, v obdobju t. i. novoslovenščine, enotnega knjižnega jezika. Socialnozvrstno jih uvrščamo h knjižnemu jeziku, čeprav opazimo tudi narečne prvine, funkcijsko-zvrstno pa k umetnostnemu jeziku. Na jezikovni ravni so opazne značilnosti tedanje knjižne norme s hkratnimi odstopi od nje (Ulčnik 2011: 33).

¹ Zaključek 32. *Janezkove pravljice* Kako je žena svojega moža ljubila.

² Več kot 100 besedil, naslovljenih *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*, ki jih je zapisal/napisal/prepisal Franc Senekovič (1874–1935) iz Zgornje Ščavnice pri Sveti Ani. Računalniški prepis originala iz dveh starih zvezkov je opravila njegova vnukinja Elizabeta Ajtnik. Besedila je uredila Marija Stanonik v sodelovanju z Jelko Pšajd iz Pokrajinskega muzeja Murska Sobota.

Po odločitvi Pokrajinskega muzeja Murska Sobota, da jih objavi, se je pojavilo vprašanje jezikovne posodobitve. V nadaljevanju bodo na podlagi primerjave vseh treh različic³ pravlјice Srečni Janezek predstavljene značilnosti izbranega načina jezikovnega posodabljanja, poleg tega bodo kot ilustrativno gradivo navedeni posamezni primeri ostalih besedil.

2 Potek priprave besedil

Odločitev za objavo besedil in strokovni vpogled vanje sta posledično združila strokovnjake različnih področij.⁴

Med pregledom računalniškega prepisa je izstopalo dvoje: zapisovalčeva težnja h knjižnemu jeziku, čeprav so prisotni vplivi njegovega narečnega okolja, in številne jezikovne nedoslednosti, kar kaže na to, da je bilo največ pozornosti namenjene vsebini. Glede na dejstvo, da je vedno najboljše izhajati iz konkretnega besedila, ter predvidenega naslovnika, časa in kraj nastanka ter avtorja, zlasti njegovo jezikovno (ne)nadarjenost, je bila pravopisna posodobitev *Janezkovih pravlјic* nujna, saj bi bilo branje zaradi številnih pravopisnih nedoslednosti skoraj nemogoče in za sodobnega bralca precej moteče. Po končanem pregledu računalniškega prepisa besedil in analizi zapisovalčevega jezika (Ulčnik 2011: 33–54) je bila v nadaljevanju opravljena posodobitev, skladno z dejstvom, da so za jezikovno posodabljanje najboljše orientacijsko merilo načela kritičnega prepisa, ki pa ne morejo biti univerzalna, temveč

jih je treba prilagajati konkretnemu besedilu. V tem primeru je to pomenilo tudi nujnost ohranjanja sloga, besedja in zapisa tistega časa, kar je pripomoglo k avtentičnosti obravnavanih besedil.

Za najustreznejšo rešitev se je izkazala bodisi najmanjša stopnja spreminjanja izvornika⁵ bodisi delni poseg v izrazno podobo;⁶ zaradi že omenjenega bogastva izvornika namreč nista prišli v poštev niti izrazitejša stopnja posodabljanja⁷ niti največja možna stopnja prilagoditve.⁸ Namen izdaje *Janezkovih pravlјic* pa ni bil niti diplomatični prepis rokopisa⁹ niti pojasnjevanje v opombah,¹⁰ ampak bralcu na zanimiv in dovolj razumljiv način predstaviti besedila določenega časa.

Po poskusnem posodabljanju računalniškega prepisa posameznih besedil je prišlo do odločitve za pravopisno posodobitev z vnosom glasoslovnih in nekaterih oblikoslovnih sprememb (npr. zapisovanje glasnikov, pisanje skupaj oziroma narazen, raba nedoločnika/namenilnika itn.). Na tak način je bila pregledana in posodobljena približno polovica pravlјic, vendar je s tem prišlo do pomanjkljivosti zapisa tistega časa, kar je vodilo k prilagojenemu načinu posodabljanja izvornega besedila.

3 Opravljeno delo s primeri¹¹

Besedila so pravopisno prilagojena predvsem na ravni ločil ter velike in male začetnice, ostala pravopisna poglavja so ostala v največji meri nespremenjena, odpravljene so

³ Rokopisne oblike, računalniškega prepisa in knjižne oblike.

⁴ Marija Stanonik je kot urednica opisala vire in vsebino obeh zvezkov ter se posvetila izvoru pravlјic in povedk, konceptu izdaje itn. Jelka Pšajd je orisala zapisovalčev čas in Natalija Ulčnik je analizirala jezik v besedilih Franca Senekoviča.

⁵ Tip a: črkopisna prilagoditev in pravopisna aktualizacija (Orel 2006: 573).

⁶ Tip b: poleg pravopisne aktualizacije še delni poseg v izrazno podobo z vnosom glasoslovnih sprememb; tip b1: poleg navedenega še vnos oblikoslovnih sprememb (Orel 2006: 573).

⁷ Tip c: dodane še besedne zamenjave časovno in izvorno zaznamovanih besed (Orel 2006: 573).

⁸ Tip č: posodobitve še na vseh drugih ravneh, vključno z zamenjavo oblikoslovnih, skladijskih, besednih in besedotvornih časovno zaznamovanih prvin; stik z izvornikom je ohranjen le na vsebinski ravni, na izrazni se izgublja, torej gre tudi za odvzem stilistične vrednosti (Orel 2006: 573).

⁹ Brez črkopisnih in pravopisnih sprememb (Orel 2006: 573).

¹⁰ To bi pomenilo preveč časa v primerjavi s tistim, ki je bil na voljo.

tudi očitne slovnične napake. Sledi razlaga s posameznimi primeri.

3.1 Pravopisne značilnosti

3.1.1 Velika/mala začetnica

Popravljen zapis velike/male začetnice:

- pri imenih bitij (osebni imeni *gruntov Jeklen, kralj vrba* itn.);
- pri veroslovnih in bajeslovnih imenih: kjer uporabi v istem besedilu dva različna zapisa (*Bog/bog, križani* itn.), tako da je v besedilu poenoteno;
- pri alegoričnih poosebitvah (*stara hvaložnost je umerla; smrt je prišla pojn; zvitorepka* itn.), tako da je v besedilu poenoteno;
- pri imenih prebivalcev (*turki, žid* itn.);
- pri zemljepisnih imenih (*meža pri guštajnu, limbarska gora, sveti Križ pri Belih vodah, huda Luknja, Slovenjgradec, šel je na nemško služiti* itn.), razen primera *šel je v luno*, saj zapisovalec v celotnem besedilu ne predvidi velike začetnice;
- pri stvarnih lastnih imenih v primeru nekaterih naslovov (*Povest palček, Povest brat in sestra, Povest žid v trnji, Grad dijament štajn*) in v primeru *katoliška cerkev*;
- pri izrazih posebnega razmerja ali spoštovanja (*Vas/vas*), tako da je v besedilu poenoteno.
Ohranjen zapis:
 - *pokazalo se je vstajenje; videl je najsvetejše; angel božji; sin božji/božji Sin* itn.

3.1.2 Ločila

Popravljen zapis ločil:

- Pri končnih ločilih v naslovih; v knjižni izdaji jih ni, čeprav so skoraj vedno v rokopisu in le na nekaterih mestih v prepisu.
Prepis: *Srečni Janezek*.
Popravljeno: *Srečni Janezek*

- Pri premem govoru; v originalu in računalniškem prepisu je večina besedil zapisana brez narekovajev, čeprav je za lažje branje nujen.

Prepis: *Jahanje je lepa stvar je zaklical Janezek, »kdor zna in kdor ima konja. Jezdec ga je slišal vstavil je konja in vprašal Janezka kaj da tako težko nosi. Ah zlato, samo čisto zlato. Oh jaz ubogi človek je odgovoril Janezek in vrgel kepo zlata na tla. Menjajva pravi jezdec, če bi rad jahal. Ti mi daš zlato, jaz ti dam konja. Janezek je vesel pritrtil in kupčija je bila sklenjena.*

Popravljeno: *»Jahanje je lepa stvar,« je zaklical Janezek, »kdor zna in kdor ima konja.« Jezdec ga je slišal, vstavil je konja in vprašal Janezka, kaj da tako težko nosi. »Ah, zlato, samo čisto zlato. Oh, jaz ubogi človek!« je odgovoril Janezek in vrgel kepo zlata na tla. »Menjajva,« pravi jezdec, »če bi rad jahal. Ti mi daš zlato, jaz ti dam konja.« Janezek je vesel pritrtil in kupčija je bila sklenjena.*

- Pri vejici, in sicer skladno z veljavnimi pravopisnimi pravili.

Prepis: *Nekoč je živel deček ki mu je bilo ime Janezek.*

Mislil je namreč da ne potrebuje denarja ker ima konja.

Popravljeno: *Nekoč je živel deček, ki mu je bilo ime Janezek.*

Mislil je namreč, da ne potrebuje denarja, ker ima konja.

3.1.3 Pisanje skupaj oziroma narazen

V rokopisu in računalniškem prepisu se pojavlja ogromno nedoslednosti pri pisanju skupaj oziroma narazen. Najprej so bili predvideni popravki v skladu z veljavnim pravopisom, kmalu pa je bilo ugotovljeno, da sta na tak način osiromašena jezik in zapis časa. Zato je v največji meri ostalo tako, kot je zapisano v računalniškem prepisu.

- Zveze z *ne* so ostale zapisane skupaj (*nebi, nebon, nebom, neboš* itn.), s čimer so vidni vplivi narečja.

¹¹ Jezikovno je posodobljen računalniški prepis besedil. Primeri so navedeni po poglavjih *Slovenskega pravopisa* in v poševnem tisku, kot so bili zapisani v računalniškem prepisu. Če so v naslovnem besedilu, so vzeti od tam, sicer so iz ostalih besedil.

- Posebnost so zveze tipa *ne veš, ne morem*, saj se pojavlja tako zapis skupaj kot naražen, zato je uporabljen današnji zapis.
 - Popravljenе so tudi vse zveze tipa *čebi hotel; dabi rad; sije naredil; seje vrnil; semi je zgodilo in nato*, kjer je smiselnost popravka razvidna iz sobesedila.
 - Posebnost, zanimivost in bogastvo za nadaljnje raziskovanje so med drugim naslednji zapisi, ki so ohranjeni: *v praša, v drugo, v novo, na vse zgodaj, zatega del/to zatega delj, do dobriga, vedno mer, ti starejši sin, najtimlajši, ta isti grad, prvo krat, drugo krat, po noči, po dnevu, dobro došel* itn.
 - raba nedoločnika in namenilnika (*začela ga je vest pečiti; začeli so vkup letet; se mora okopavat koruza; jo da zapret* itn.);
 - raba dvojine (*s povzdignjenima rokama* itn.);
 - zapisovanje števnikov (*štiri in dvajset konjev; vsakim nožem ga je 3x zabodel* itn.).
- Izjema so primeri, kjer je spremenjeno število ali spol.
- Prepis: *Posebno pa ti priporočam, varuj se strahov.*
Rad bi ga videl in spoznal.
Popravljeno: *Rad bi jih videl in spoznal.*

3.1.4 Deljenje besed

V računalniškem prepisu in knjižni izdaji je deljenje besed na mestih računalniškega preloma skladno s pravopisnimi pravili, čeprav je v rokopisu na drugih mestih in označeno z enačajem ali celo z narekovajem spodaj.¹²

3.1.5 Zapisovanje glasnikov

Zapisovanje glasnikov je takšno, kot je v računalniškem prepisu (*kod njegova glava; zplezal je na konja; jedel bi sirovo maslo in sir; do Janezoviga doma; rez imaš srečo; od kot zlato* itn.).

3.2 Oblikoslovni popravki

Oblikoslovne značilnosti so večinoma ohranjene. Treba je omeniti posebne zanimivosti, med katerimi so izpostavljene:

- ohranjeno zapisovanje predlogov: pojavljajo se pravilni in napačni zapisi ter zapisi brez predlogov (*tu imaš mažo seboj; žnjo je šel; knam; v kup so pritekli; oteh rečeh; vtej knigi; z smehom; stopil je v luno; stopil je na vežo; z psom; z posestvom* itn.);
- zanikanje (*nima mir; pazi, da mi ne razbiješ steklenico* itn.);

3.3 Vsebinski popravki

Vsebinske napake¹³ so bile odkrite šele pri drugem ali tretjem branju.

- Spremenjeni/popravljeni naslovi:
Računalniški prepis: *Povest od treh fantov zlodjeve volne, Izpokvarjeni kmetič, Sv. Peter in godec*
Popravljeno: *Povest od treh funtov zlodjeve volne, Izpokorjeni kmetič, Sv. Peter – godec*
- Spremenjena osebna lastna imena, saj so v posameznih besedilih uporabljana zelo nedosledno; npr. v besedilih Zlata ptica, Neman in Belana itn. se je pojavljalo več različic imen in njihovih zapisov, kar najverjetneje kaže na zapisovalčevo nezbravnost pri prepisovanju/zapisovanju.
- Manjkajoče besedilo. Če gre za posamezno besedo, ki se jo da razbrati ali o njej sklepati iz sobesedila, je ta dodana v poševnem tisku.
Prepis: [...] *oni, kateri bode naj prvi domov iz šole, jedno jabelko*
Poseg v besedilo: [...] *oni, kateri bode naj prvi domov iz šole, dobi jedno jabelko*
Kjer manjka več besed ali manjkajo celo posamezni deli, je vstavljen oglati oklepaj s

¹² Zapisovalec je deljenje besed označeval tudi z znaki, ki so mu na preprost način dali vedeti, da je besedo delil, primer sta »dve vejici«.

¹³ Razvidne so iz sobesedila.

tremi pikami (npr. *Vila svetuje [...] Vesel gre modri domov*). S tem je bralcu ponujena možnost, da »oblikuje« svoje besedilo.

3.4 Odstavčno ločevanje

Zaradi uporabe najmanjše stopnje spreminjanja izvornika je ostalo odstavčno ločevanje nespremenjeno.¹⁴

3.5 Zanimivosti

Opazne so številne sledi narečja, ki so ohranjene (*ves žalostne; mlati se poprek; je v Bogu zaspal* itn.).

Zanimive so tudi posebne besedne in stavčne zveze (*enkrat je bil ni reven; je bla na žena; njega vprašajo ga; materine prsa; sprva so jih pokopavali jih v kleti; nič se boj; ga je še bolj zopet proseče opomnila; ne, nekarne se mi meša; bogatin ga nagradi berača; sedi na stari vrbi sedi vrana; a on mu ga da polovico svoje južine; obesivši lok okoli rame ter odide* itn.).

4 Sklep

Da bi bile *Janezkove pravljice* zanimive za sodobnega bralca, so jezikovno posodobljene v poljudno obliko; osnovni cilj je bil namreč, da jih lahko najprej prebirajo odrasli, skupaj z njimi pa tudi otroci. Hkrati je šlo za ohranitev glasoslovnih, oblikoslovnih, skladenjskih in leksikalnih značilnosti računalniškega prepisa. Uporabljena je posebna oblika jezikovnega prilagajanja starejših besedil, ki zajema pravopisno aktualizacijo na področjih ločil ter velike/male začetnice in določene posege na področju oblikoslovja.

Osnovna spoznanja opravljenega dela je moč strniti v nekaj poudarkov:

- Za lažje branje morajo biti besedila tudi odstavčno razdeljena.
- Najprej bi bilo treba računalniški prepis še enkrat primerjati z izvornikom, s čimer bi prepis postal natančnejši.
- Tip posodabljanja takšnih besedil ne more biti določen na začetku, ampak šele po

temeljitem poznavanju besedil. To posledično podaljša čas nastajanja knjižne izdaje, najverjetneje pa pomeni tudi enega samega človeka od prepisa rokopisa do jezikovne posodobitve, kar se za tako delo ne zdi mogoče.

Vir

Pravljice Franca Senekoviča (računalniški prepis rokopisa).

Literatura

FUJS, Metka, 2011: Predgovor. Marija Stanonik (ur.): *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej. 3–5.

OREL, Irena, 2006: Jezikovne posodobitve Linhartove komedije *Ta veseli dan ali Matiček se ženi skozi čas*. Jožica Čeh, Marko Jesenšek, Bernard Rajh (ur.): *Jezikovna predanost: Akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*. Maribor: Slavistično društvo; Ljubljana: SAZU (Zora 44). 572–584.

PŠAJD, Jelka, 2011: Moški so imeli besedo, ko se je seme luščilo. Bralna in pripovedna kultura ter oris časa Franca Senekoviča pri Sveti Ani konec 19. in v začetku 20. stoletja. Marija Stanonik (ur.): *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej. 9–18.

STANONIK, Marija, 2011a: Ob Janezkovih pravljicah: več vprašanj kot odgovorov. Marija Stanonik (ur.): *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej. 19–32.

STANONIK, Marija, 2011b: Opombe k objavljenim pravljicam. Marija Stanonik (ur.): *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej. 195–217.

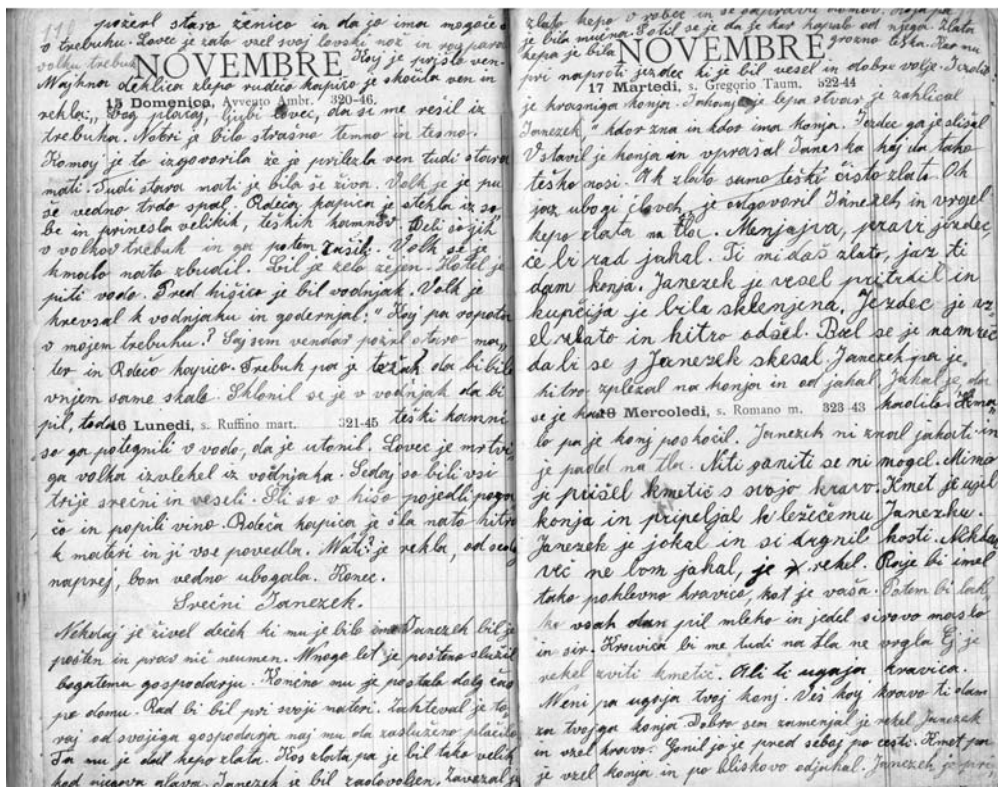
STANONIK, Marija (ur.), 2011c: *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej.

TOPORIŠIČ, Jože idr., 2001: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

ULČNIK, Natalija, 2011: Jezik v proznih besedilih Franca Senekoviča. Marija Stanonik (ur.): *Janezkove pravljice – pravljice za odrasle*. Murska Sobota: Pokrajinski muzej. 33–55.

¹⁴ Izkazalo se je, da gre za večjo pomanjkljivost.

Priloge

Slika 1: Rokopis besedila Srečni Janezek

Srečni Janezek

Nekoč je živel deček ki mu je bilo ime Janezek. Bil je pošten in prav nič neumen. Mnogo let je pošteno služil bogatemu gospodarju. Končno mu je postalo dolgčas po domu. Rad bi bil pri svoji materi. Zahteval je torej od svojiga gospodarja naj mu da zaslužen plačilo. Ta mu je dal kepo zlata. Kos zlata pa je bil tako velik kod njegova glava. Janezek je bil zadovoljen. Zavezal je zlato kepo v robec in se odpravil domov. Hoja pa je bila mučna. Potil se je da je kar kapalo od njega. Zlata kepa je bila grozno težka. Kar mu pride naproti jezdec ki je bil vesel in dobre volje. Jezdil je krasnega konja. Jahanje je lepa stvar je zaklical Janezek, »kdor zna in kdor ima konja. Jezdec ga je slišal vstavil je konja in vprašal Janezka kaj da tako težko nosi. Ah zlato, samo čisto zlato. Oh jaz ubogi človek je odgovoril Janezek in vrgel kepo zlata na tla. Menjajva pravi jezdec, če bi rad jahal. Ti mi daš zlato, jaz ti dam konja. Janezek je vesel pritrtil in kupčija je bila sklenjena. Jezdec je vzel zlato in hitro odšel. Bal se je namreč, da bi se Janezek skesal. Janezek pa je hitro zplezal na konja in odjahal. Jahal je, da se je kar kadilo. Kmalu pa je konj poskočil. Janezek ni znal jahati in je padel na tla. Niti ganiti se ni mogel. Mimo je prišel kmetič s svojo kravo. Kmet je ujel konja in pripeljal k ležečemu Janezku. Janezek je jokal in si drgnil kosti. Nikdar več ne bom jahal, je rekel. Raje bi imel tako pohlevno kravico kot je vaša. Potem bi lahko vsak dan pil mleko in jedel sirovo maslo in sir. Kravica bi me tudi na tla ne vrgla. Ej je rekel zviti kmetič. Ali ti ugaja kravica. Meni pa ugaja tvoj konj. Veš kaj kravo ti dam za tvojiga konja. Dobro sem zamenjal je rekel Janezek in vzel kravo. Gonil jo je pred seboj po cesti. Kmet pa je vzel konja in pa bliskovito odjahal. Janezek je prišel do neke gostilne. Šel je noter in zapravil zadnji denar. Mislil je namreč da ne potrebuje denarja ker ima kravo. Nato je odkorakal dalje. Dan pa je bil vroč in do Janezoviga doma je bilo še daleč. Janezek je postal žejen. Hotel je torej pomolsti kravo. Bil pa je tako neroden da ni prišlo nič mleka. Končno ga je še krava brcnila, da je videl luno in zvezde. Pa tisti čas prižene tam mimo mesar mladiga prašička in ponudi Janezku vode ki jo je imel v steklenici. Janezek mu je povedal o svoji nezgodi. Mesar pa je rekel, da je krava prestara, da bi še dajal mleko. Treba jo je ubiti. Hm, je dejal Janezek, meso stare krave ni bogve kako dobro. Rajši bi imel takega tolstega prašiča. To bi bile dobre klobase. Prijatelj, pravi mesar ako ti prašiček ugaja pa zamenjajva. Ti vzameš prašiča, jaz pa kravo. Ali ti je prav. «Prav.» je odgovoril Janezek, ves vesel svoje sreče. Šel je naprej po poti in si mislil. Imaš pa rez srečo Janezek. Vedno ti kdo popravi škodo. Kako bo ta svinjska pečenka dišala. Kmalu nato je prišel po isti poti neki fant, ki je nosil pod pazduho tolsto, težko belo gos. Dohitel je Janezka in ga lepo pozdravil. Ker sta imela isto pot, sta se začela pogovarjati. Fant je pripovedoval da bodo gos spekli na neki botrinji. To bo dobra pečenka. Dal je Janezku potehtati in potipati tolščo po peruti. Gos je dobra, je rekel Janezek. »Toda moj prašiček je tudi nekaj vreden. Kje si pa dobil prašička?« je vprašal fant. Janezek mu je razložil svojo kupčijo. Fant pa je pogledal pazljivo okoli sebe in rekel: «Čuješ, nekaj ti zaupam. V zadnji vasi so pred kratkim ukradli županu prašiča. Tat ga je gotovo prodal na skrivaj tebi. Če pride vaški čuvaj za nama bo mislil, da si ti tat. Vzel ti bo prašička in te še zaprl.» Oh jaz nesrečnež! je zaklical Janezek. Pomagaj mi, za božjo voljo dragi prijatelj. Veš kaj je rekel fant, «daj prašiča meni jaz pa ti dam mojo gos. Jaz vem za skrivna pota in bom že kako ušel. Rečeno, storjeno. Kupčija je bila sklenjena. Fant jo je s prašičom takoj pobrisal. Janezek pa se je veselil svoje sreče in nesel svojo gos. O vaškem čuvaju ni bilo ne duha ne sluha. Janezek je mislil na dobro pečenko, na mast, na perje in na materino veselje. V teh mislih je prišel v bližnjo vas. Tam je stal pri svojem vozu mož, ki je brusil škarje. Janezek je postal in občudoval brusarja. Nato ga je pozdravil in rekel: «vam se pa gotovo dobro godi, ker ste tako veseli, » da vedno sem vesel, »pravi brusar. Tudi ti si lahko vesel, saj imaš gos. Kje si dobil gos. Dobil sem jo za prašiča! In prašiča? Dobil sem ga za kravo. In kravo? Dobil sem jo za konja. In konja? Dobil sem ga za kepo zlata. Ker pa je bila tako velika kot moja glava. In od kot zlato? Služil sem sedem let. To je bilo moje plačilo. Janezek, ti si pa tič. Nič druziga ti ne majnka kot da postaneš brusar. Potem boš imel polne žepe denarja. Tukaj imam brusilni kamen, ki ga ne potrebujem. Ali ga hočeš? Dam ti ga za gos. Dajte je rekel Janezek. Brusar mu je dal stari brusilni kamen in Janezek se je zopet veselil svoje sreče. Šel je naprej. Solnce je pripekalo Janezek je bil žejen in lačen. Brus je bil težak kot zlata kepa. Janezek si je mislil, kako bi se3 ga znebil. Takrat je dospel k nekemu vodnjaku. Hotel je piti. Pri tem pa se je sklonil in brus mu je padel v vodnjak. Janezek je bil tega vesel. Poskočil je prost teže in skrbi in tekkel domov. Ko je prišel domov, je zaklical: «Mati srečni Janezek je zopet tukaj!»

Slika 2: Računalniški prepis besedila Srečni Janezek

1 Srečni Janezek

Nekoč je živel deček, ki mu je bilo ime Janezek. Bil je pošten in prav nič neumen. Mnogo let je pošteno služil bogatemu gospodarju. Končno mu je postalo dolgčas po domu. Rad bi bil pri svoji materi. Zahteval je torej od svojiga gospodarja, naj mu da zaslužen plačilo. Ta mu je dal kepo zlata. Kos zlata pa je bil tako velik kod njegova glava. Janezek je bil zadovoljen. Zavezal je zlato kepo v robec in se odpravil domov. Hoja pa je bila mučna. Potil se je, da je kar kapalo od njega. Zlata kepa je bila grozno težka. Kar mu pride naproti jezdec, ki je bil vesel in dobre volje. Jezdil je krasnega konja. »Jahanje je lepa stvar,« je zaklical Janezek, »kdor zna in kdor ima konja.« Jezdec ga je slišal, vstavil je konja in vprašal Janezka, kaj da tako težko nosi. »Ah, zlato, samo čisto zlato. Oh, jaz ubogi človek!« je odgovoril Janezek in vrgel kepo zlata na tla. »Menjajva,« pravi jezdec, »če bi rad jahal. Ti mi daš zlato, jaz ti dam konja.« Janezek je vesel pritrtil in kupčija je bila sklenjena. Jezdec je vzel zlato in hitro odšel. Bal se je namreč, da bi se Janezek skesal. Janezek pa je hitro zplezal na konja in odjahal. Jahal je, da se je kar kadilo. Kmalu pa je konj poskočil. Janezek ni znal jahati in je padel na tla. Niti ganiti se ni mogel. Mimo je prišel kmetič s svojo kravo. Kmet je ujel konja in ga pripeljal k ležečemu Janezku. Janezek je jokal in si drgnil kosti. »Nikdar več ne bom jahal,« je rekel, »raje bi imel tako pohlevno kravico, kot je vaša. Potem bi lahko vsak dan pil mleko in jedel sirovo maslo in sir. Kravica bi me tudi na tla ne vrgla.« »Ej,« je rekel zviti kmetič, »ali ti ugaja kravica? Meni pa ugaja tvoj konj. Veš kaj, kravo ti dam za tvojiga konja.« »Dobro sem zamenjal,« je rekel Janezek in vzel kravo. Gonil jo je pred seboj po cesti. Kmet pa je vzel konja in pa bliskovito odjahal. Janezek je prišel do neke gostilne. Šel je noter in zapravil zadnji denar. Misлил je namreč, da ne potrebuje denarja, ker ima kravo. Nato je odkorakal dalje. Dan pa je bil vroč in do Janezoviga doma je bilo še daleč. Janezek je postal žejen. Hotel je torej pomolsti kravo. Bil pa je tako neroden, da ni prišlo nič mleka. Končno ga je še krava brcnila, da je videl luno in zvezde. Pa tisti čas prižene tam mimo mesar mladiga prašička in ponudi Janezku vode, ki jo je imel v steklenici. Janezek mu je povedal o svoji nezgodi. Mesar pa je rekel, da je krava prestara, da bi še dajala mleko. Treba jo je ubiti. »Hm,« je dejal Janezek, »meso stare krave ni bogve kako dobro. Rajši bi imel takega tolstega prašiča. To bi bile dobre klobase.« »Prijatelj,« pravi mesar, »ako ti prašiček ugaja, pa zamenjajva. Ti vzameš prašiča, jaz pa kravo. Ali ti je prav?« »Prav,« je odgovoril Janezek, ves vesel svoje sreče. Šel je naprej po poti in si mislil: »Imaš pa rez srečo, Janezek. Vedno ti kdo popravi škodo. Kako bo ta svinjska pečenka dišala!« Kmalu nato je prišel po isti poti neki fant, ki je nosil pod pazduho tolsto, težko belo gos. Dohitel je Janezka in ga lepo pozdravil. Ker sta imela isto pot, sta se začela pogovarjati. Fant je pripovedoval, da bodo gos spekli na neki botrinji. To bo dobra pečenka.

Dal je Janezku potehtati in potipati tolščo po peruti. »Gos je dobra,« je rekel Janezek, »toda moj prašiček je tudi nekaj vreden.« »Kje si pa dobil prašička?« je vprašal fant. Janezek mu je razložil svojo kupčijo. Fant pa je pogledal pazljivo okoli sebe in rekel: »Čuješ, nekaj ti zaupam. V zadnji vasi so pred kratkim ukradli županu prašiča. Tat ga je gotovo prodal na skrivaj tebi. Če pride vaški čuvaj za nama, bo mislil, da si ti tat. Vzel ti bo prašička in te še zaprl.« »Oh, jaz nesrečnež,« je zaklical Janezek, »pomagaj mi, za božjo voljo, dragi prijatelj!« »Veš kaj,« je rekel fant, »daj prašiča meni, jaz pa ti dam mojo gos. Jaz vem za skrivna pota in bom že kako ušel.« Rečeno, storjeno. Kupčija je bila sklenjena. Fant jo je s prašičom takoj pobrisal. Janezek pa se je veselil svoje sreče in nesel svojo gos. O vaškem čuvaju ni bilo ne duha ne sluha. Janezek je mislil na dobro pečenko, na mast, na perje in na materino veselje. V teh mislih je prišel v bližnjo vas. Tam je stal pri svojem vozu mož, ki je brusil škarje. Janezek je postal in občudoval brusača. Nato ga je pozdravil in rekel: »Vam se pa gotovo dobro godi, ker ste tako veseli.« »Da, vedno sem vesel,« pravi brusač, »tudi ti si lahko vesel, saj imaš gos. Kje si dobil gos?« »Dobil sem jo za prašiča.« »In prašiča?« »Dobil sem ga za kravo.« »In kravo?« »Dobil sem jo za konja.« »In konja?« »Dobil sem ga za kepo zlata, kera pa je bila tako velika kot moja glava.« »In od kot zlato?« »Služil sem sedem let. To je bilo moje plačilo.« »Janezek, ti si pa tič. Nič družiga ti ne majnka, kot da postaneš brusač. Potem boš imel polne žepe denarja. Tukaj imam brusilni kamen, ki ga ne potrebujem. Ali ga hočeš? Dam ti ga za gos.« »Dajte,« je rekel Janezek. Brusač mu je dal stari brusilni kamen in Janezek se je zopet veselil svoje sreče. Šel je naprej. Solnce je pripekalo, Janezek je bil žejen in lačen. Brus je bil težak kot zlata kepa. Janezek si je mislil, kako bi se ga znebil. Takrat je došel k nekemu vodnjaku. Hotel je piti. Pri tem pa se je sklonil in brus mu je padel v vodnjak. Janezek je bil tega vesel. Poskočil je prost teže in skrbi in tekel domov. Ko je prišel domov, je zaklical: »Mati, srečni Janezek je zopet tukaj!«

Slika 3: Knjižna izdaja besedila Srečni Janezek